

SURADNJA CVJETKA MILANJE U ČASOPISU *REPUBLIKA*

Domagoj Brozović

(Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet – Zagreb)

U radu se sumarno prikazuje tijek suradnje profesora Cvjetka Milanje u časopisu *Republika* od 1974. do 2002. godine. Činjenice se koriste kako bi se izveli dalekosežniji zaključci o Milanjinim intelektualnim koordinatama u teorijsko-kritičkom poligonu *Republike*.

1. UVOD

Poetički smjer časopisa *Republika* postupno se mijenja od godišta XXXVIII (1982). Nakon konceptualnih problema u 70-ima novi glavni i odgovorni urednik Branko Maleš, poučen uređivačkim iskustvom u *Offu* (1980–1981), literarno i kritički konsolidira srednjostrujašku *Republiku*, uvodeći je u tada suvremena poststrukturalistička i postmodernistička intelektualna nastojanja. S godištem XLII (1986) uredničku poziciju *Republike* od Maleša preuzima Velimir Visković (također urednik *Offa* 1978–1979) koji je u 90-ima pojačao navedene teorijsko-kritičke smjernice časopisa.

Cilj ovoga rada je kratko prikazati suradnju Cvjetka Milanje u *Republici*, a navedeni inicijalni podaci korisni su u određivanju Milanjinih intelektualnih koordinata u teorijsko-kritičkom poligonu *Republike*. U tom smislu ovaj rad ne iscrpljuje cjelokupnu njegovu bibliografiju. Budući da se koncept *Republike* kao jedinstvenog časopisa raspao početkom 2002, kao direktna

posljedica razdvajanja dijela članstva Društva hrvatskih književnika, osnivanja Hrvatskog društva pisaca te utemeljenja nove časopisne inačice *Književne republike*, u ovaj će kraći prikaz u obzir ulaziti Milanjini prilozi od prvog njegovog pojavljivanja u *Republici* 1974. do raspada koncepta časopisa 2002. godine.

2.

SURADNJA OD 1974. DO 1985. GODINE

U kontekstu poslijeproljećarske društvene apatije 70-ih ondašnji glavni i odgovorni urednik *Republike* Zvonimir Majdak različitim uređivačkim taktikama izbjegava objavu priloga kojima se komentiraju političke aktualije. U književnopovijesnom i književnoteorijskom bloku časopisa, kao posljedica takve uređivačke politike, prate se unutarknjiževni pristupi, posebice analitičko-interpretativna struja koju je diktirala Zagrebačka stilistička škola (A. Flaker, Z. Škreb, I. Frangeš, itd.).

U svojim člancima i studijama Milanjin intelektualni interes usmjeren je uglavnom na poeziju moderne i međuraća, o čemu svjedoči niz izabranih naslova: *Antropološka misao o Vidriću* u br. 9, XXX (1974), *Bezavičajni tragač – Nacrt za studiju o F. Galoviću* u br. 1/2, XXXI (1975), *Dominantna tematska žarišta Tadijanovićeve poezije* u br. 2/3, XXXIII (1976) ili *Bjelina poezije Tina Ujevića – Povodom 25-godišnjice smrti* u br. 12, XXXVI (1980), itd. Autor u člancima iz ovoga vremenskog perioda pokazuje zavidno poznavanje građe, razvijen metajezik i metodološku preciznost.

Povezivanjem građe s povijesnim i kulturnim kontekstom zadanoga vremena Milanja rano anticipira nedolazeće kulturološke pristupe književnom djelu, čime se uočljivo izdvaja iz intelektualne predominacije Zagrebačke stilističke škole. Naime, u duhu nadolazeće offovske poetike Cvjetko Milanja inzistira na zahtjevnijem metajeziku nudeći šire teorijsko-filozofske aspekte pojedinih književnih činjenica. Vidljivo je to u izboru izazovnije građe, kao što je primjerice Kamovljev roman *Isušena kaljuža* kojem se Milanja vratio dva puta: u članku *Uvod u "Isušenu kaljužu" Janka Polića Kamova – Ulomak iz veće cjeline* u br. 7/8, XXXVI (1980) te u članku *Roman kao autobiografija* u br. 5/6, XXXVII (1981).

Kako se u literarnom bloku *Republike* 70-ih njeguje postmodernizam, povećani pjesnički prostor posvećen je "pjesniku fenomenološkog pogleda" Danijelu Dragojeviću i postmodernističkom kolažeru Ivanu Rogiću Neha-

jevu. Njihovo je pjesništvo relativno često objavljivano (prosječno dva puta godišnje), a kritički je interes veći za Dragojevićevo pjesništvo: izdvajamo *Kozmički prezent iskustva – O poeziji Danijela Dragojevića* Branimira Bošnjaka u br. 7/8, XXXI (1975) te Milanjinu studiju *Poetika rezača (ili o poeziji Danijela Dragojevića)* u br. 7/8, XXXV (1975).

Presjek Milanjina književnoteorijskog fundiranja u *Republici* kasnih 70-ih i ranih 80-ih najjači je u brojnim prikazima koji svjedoče o tome kako se Milanja suvereno kreće većinom aktualnih književnoteorijskih kolosijeka. Zorno prati recentne naslove akademski dominantne, ali imanentno orijentirane Zagrebačke stilističke škole – izdvajamo nekoliko prikazanih naslova: Ivo Frangeš: *Matoš, Vidrić, Krleža*, Liber, Zagreb 1974. u br. 6, XXXI (1975), Stanko Lasić: *Struktura Krležinih "Zastava"*, Liber, Zagreb 1974. u br. 1, XXXII (1976) ili Zdenko Škreb: *Studij književnosti*, Školska knjiga, Zagreb 1976. u br. 1/2, XXXIII (1977).

Također, Milanja je u tom ranom prikazivačkom radu često implicitno ukazivao na manjkavosti "ortodoksnih" marksističkih pristupa, tražeći pri tom naslove koji marksističku teoriju uklapaju u širu kulturološko-teorijsku matricu, npr. F. Jameson: *Marksizam i forma*, Nolit, Beograd 1974. u br. 7/8, XXXI (1975) ili Walter Benjamin: *Eseji*, Nolit, Beograd 1974. te *Uz kritiku sile*, Razlog, Zagreb u istom broju. Da Milanju zanima širi kulturološki horizont, svjedoče i prikazi o knjizi *Jezik, misao i stvarnost*, BIGZ, Beograd 1979. Benjamina Leeja Whorfa (jednoga od sukreatora znamenite relativističko-postmodernističke Sapir-Whorfove teorije) ili o knjizi *Podeljeno ja – Politika doživljaja*, Nolit, Beograd 1977. R. D. Lainga u kojoj autor razvija svoj znameniti antipsihijatrijski koncept. Vrijedi također napomenuti da je Milanja kasnije za vrijeme Malešova uređivanja časopisa u dva navrata uredio rubriku *Kritičarev izbor*, u kojoj se iz broja u broj objavljivalo desetak prikaza jednog autora. Milanjine dionice bile su u br. 1, XXXIX (1983) i u br. 5, XL (1984).

Kada je B. Maleš god. 1982. preuzeo uredničko mjesto *Republike*, u teorijski koncept časopisa unose se neke promjene. Iako poststrukturalizam još uvijek nije dominantna metodologija, neki se prototipni oblici šireg kulturološkog pristupa književnosti ipak nastoje sagledati, a pojačana poststrukturalistička teorijska paradigma uočljiva je sredinom 80-ih. Postupnoj teorijskoj preorijentaciji prema postmodernizmu i poststrukturalizmu pridonosi i Cvjetko Milanja. Vidljivo je to u br. 10/11/12, XL (1984) u jednokratnoj rubrici *Psihoanaliza i književnost* u kojoj se nude eseji o doprinosu suvremene psihoanalize poststrukturalističkim pristupima književnosti, npr.

Dodir psihoanalize i književnosti Cvjetka Milanje, *Biti psihoanalitičar?* Sergeja Leclaira u prijevodu Dubravke Cerebrini, *Metafora subjekta* renomiranog Jacquesa Lacana u Milanjinu prijevodu itd. Već u idućem broju, u br. 1, XLI (1985), objavljeni su i Milanjini *Fragmenti o kasnom Barthesu*, također i tekst *Za jednu genealogiju užitka – (hommage à Roland Barthes)* – *Legenda o kritičaru* Ante Armaninija uz dostupne prijevode Barthesovih eseja *Lekcija* i *Brujanje jezika* koji na tragu *Smrti autora* uspostavljaju nove teorijske pristupe.

3.

SURADNJA OD 1986. DO 2002. GODINE

Malešovo uredničko mjesto *Republike* s godištem XLII (1986) preuzima književni kritičar i njegov kolega iz *Offa* Velimir Visković. Svjestan konceptualnih problema s kojima se svojevremeno suočio Z. Majdak, sâm je Visković 90-ih još više potencirao postmodernističko-poststrukturalističku teorijsku fundaciju časopisa koju je inicirao B. Maleš. Najistaknutiji u uočavanju učinaka te teorijske paradigme su Cvjetko Milanja i Vladimir Biti. Ne ulazeći u detalje Bitijeva prinosa proučavanja postrukturalizma, ovdje je dovoljno da spomenemo da je upravo u *Republici* prvi put u nastavcima objavljivan njegov *Pojmovnik suvremene književne teorije* od br. 5/6, LI (1995) do br. 11/12, LII (1996) s još nekoliko nadopisanih natuknica kroz godište LV (1999).

U 90-ima učestali su teorijski ciklusi-rubrike koji na postmodernistički ili dekonstrukcijski način problematiziraju povezanost jezika i stvarnosti, odnosno fikcije i faksije. Od br. 5/6, XLIX (1993) do br. 4/6, L (1994) Cvjetko Milanja uređuje rubriku *Postmodernizam* u kojoj su objavljivani i komentirani tekstovi Mikea Featherstonea, Petera Koslowskog, Jeana Baudrillarda, Linde Hutcheon i Antoineta Compagnona. U dva članka, Featherstoneovu *U potrazi za postmodernim* te u Koslowskijevu *Supermoderna ili postmoderna?*, autori sličnim metodološkim pristupima traže razlikovne točke modernih i postmodernih fenomena s obzirom na njihov različit odnos prema kulturnoj tradiciji. Baudrillard je ilustriran člankom *Nakon orgije – Transestetika* u kojem su naznačeni tehnologijski aspekti postmodernizma uz posljedičnu pojavu medijske simulacije. U njoj, kao što je poznato, Baudrillard vidi osnovnu podlogu za uvođenje postmodernističkog relativizma. Slijed članaka u ovoj rubrici izrazito je logičan jer nakon Baudril-

lardove simulacije slijedi Hutcheoničin članak *Intertekstualnost, parodija i diskursi povijesti* u kojem autorica ponavlja vlastitu tezu o tekstualiziranosti povijesti i realnoj mogućnosti njezine simulacije, a niz je zaključen Compagnonovim tekstom *Na izmaku daha: postmodernizam i palinodija*. Sâm Milanja također je prije nekoliko puta pisao o problematici postmodernizma, dotičući se i drugih krucijalnih teorijskih imena. Vidljivo je to u prilogima *Društveno-tehnologijska etiologija postmoderne* u br. 5/6, XLVI (1990), *Foucault i postmoderna* u br. 9/10, XLVI (1990) i *Lyotardov doprion postmoderni* u br. 9/10, XLVII (1991).

Milanjin književnopovijesni rad u *Republici* 90-ih vezan je uz najčešće pjesničke fenomene kojima kroz zavidno razvijen, ali precizan metajezik pristupa ekstenzivno, interdisciplinarno i holistički. Izdajamo samo nekoliko primjera: *Mrkonjićeve poetske mijene* u br. 7/8, XLVII (1991), *Ulderiko Donadini i ekspresionizam – Ekspozitorni tekstovi i pjesnički diskurs* u br. 3/4, LI (1995), *Pupačićovo pjesništvo između antropološkog mita harmonije i ontologizacije esencije* u br. 11/12, LIII (1997) ili *Fenomen hrvatskoga zenitizma i njegova pjesništva u odnosu na ekspresionizam* u br. 3/4, LVI (2000). S druge strane, valja izdvojiti Milanjin tekst *Književno djelo Ante Starčevića* u br. 5/6, LII (1996) u kojem se autor drži konvencionalnih pristupa, i to kombinacijom pozitivističkog i unutarknjiževnog. Vrlo neobično i izuzetno za Milanjin inače interdisciplinarno-intelektualistički diskurs, ali i indikativno jer se sredinom 90-ih Milanja metodološkom iznimkom koja potvrđuje pravilo koristi upravo u tekstu o Starčeviću. Kao što je prije svojom kritičkom djelatnošću oponirao ortodoksnom marksizmu, Milanja ni 90-ih nije sklon političkom poltronstvu, što je vrlo jasno i otvoreno iskazao u prikazu (ali i izboru!) knjige *Smaragdni brid – Vukovar 91. i hrvatski identitet* Ivana Rogića Nehajeva u br. 11/12, LIV (1998). Naime, u tom tekstu Milanja respektirajući žrtve Domovinskog rata vrlo jasno i posve izravno problematizira petrifikaciju pojačanog nacionalnog zanosa simboliziranog Vukovarom.

4.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Dakako, iako profesor Milanja oponira na bridak način, on to ne čini radi oponiranja sâmog, nego kao istinska intelektualna vertikala društva, kao “intelektualac opće prakse”. U svome radu u *Republici* Milanja izlazi iz

akadenskog okvira proučavanja novije hrvatske književnosti, ulazeći u aktualne književne i kulturne teorije, ali i u jasno prepoznatljive korektive aktualnih političkih struktura. Kako je upravo kartezijanska sumnja istinski motor znanosti, presjek Milanjina rada u *Republici* svjedoči kako on ovaj alat koristi s punom snagom, u čemu mu ponajviše koristi metajezik postmodernističkih teoretičara kulture. No, Milanja, kako je već spomenuto, nipošto ne zagovara bespogovorno propagiranje metodološkog relativizma radi relativizma. Štoviše, smatramo primjerenim završiti ovaj prilog mišljenjem o njegovoj recentnoj knjizi *Čemu intelektualci u postmoderno doba* iz 2011. godine koja uz priloge iz *Republike* zorno ilustrira Milanjinu intelektualnu paradigmu. Od konstruktivnih korekcija imanentizma Zagrebačke stilističke škole u 70-im i 80-im, preko značajnog prinosa domaćem proučavanju postmodernizma i poststrukturalizma u 90-im i šireg kulturološkog sagledavanja konteksta hrvatske književnosti, do ove knjige u kojoj Milanja za 21. stoljeće kritički propituje negativne intelektualne simptome suvremenoga društva. Ovime se Milanja potvrđuje kao primjer jedne od mogućih definicija aktivnog intelektualca – sve budno promatra, ali ničemu nije bezuvjetno vjeran...